

Kalvens overlevelse

Effektiv og lønnsom kjøttproduksjon på ammeku avhenger ikke bare av at kyrne blir drektige, men også av at kalvingen lykkes og at kalven overlever. Når en tenker etter er det jo faktisk slik at om kalven dør ved kalving hadde det vært billigere for oss om kua ikke ble drektig i det hele tatt!

Av Adam Martin, NVH

Det rapporteres at omtrent 5% av alle kalver som fødes i Norge dør innen 24 timer etter fødsel. Dette innebærer et tap på over 12 millioner kroner for produsentene. En må regne med at mange gårdbrukere ikke rapporterer om døde kalver, slik at denne kostnaden sannsynligvis er enda større. Videre kan man anta at om 5% er gjennomsnittet, må det være mange gårder der mer enn én av ti kalver dør rundt fødsel.

Det er anslått at 6 av 10 kalver som dør ved fødsel er dødfødte, og at av de som dør de første 24 timene dør 75% i løpet av den første timen. De kalvene med størst sjanse for å dø er de som har vært gjennom en hard fødsel, og den vanligste årsaken er misforhold mellom størrelsen på ku og kalv, noe som blir resultatet om en kalv er for stor og/eller kua er lita.

Arbeidet med å forebygge kalvingsproblemer bør ideelt sett begynne når kua pares. Dette er spesielt viktig for charolais som har et rykte for å kunne gi vanskelige kalvinger. Imidlertid, når kvigene pares ved riktig størrelse og man er nøye med å bedekke med lettkalvings-genetikk både på kviger og kyr, vil man med sikkerhet få mindre kalvingsproblemer. Det er verdt å merke seg at innen rasene som er kjent for kalvingsvanskeligheter, finnes det flere okser som skiller seg ut og som faktisk gir mindre kalvingsproblemer enn gjennomsnittet for lettkalvingsrasene. Å kunne plukke ut disse lettkalvingsoksene

avhenger av korrekt rapportering fra besetningene og er en av hovedgrunnene til at jeg vil oppmuntre alle produsenter til å slutte opp om Storfekjøttkontrollen. Registrering av fødeslvekter er imidlertid ikke nok. Det er viktig at vi bruker all tilgjengelig informasjon slik som avlsverdier når vi plukker ut en okse.

Føringen gjennom drektigheten kan også påvirke graden av kalvingsvanskeligheter dramatisk. Interessant nok viser vitenskapelige undersøkelser at førstyrken i drektighetsperioden ikke påvirker fødselsvektene, unntatt i ekstreme filfeller. Derimot vil overfete kyr mer sannsynlig ha kalvingsproblemer enn tynne kyr fordi de har mer fett på innsiden av bekkenet, noe som gjør fødselskanalen trangere. Dette er kanskje grunnen til at vi alle har lett for å tro at for sterk føring under drektigheten kan gi tunge kalver med tilhørende problemer!

For å oppnå riktig kondisjonsfaktor ved kalving, bør kyrne holdvurderes hver 2. måned gjennom året, fordi forsøk på å endre holdet enten ved ekstra sterk eller ekstra svak føring i tiden rundt kalving er i seg selv medvirkende til en høyere frekvens av sykdommer som melkefeber og ketose. Vårkalvende kyr bør kalve med kondisjonsfaktor mellom 2 og 2,5 (1 = veldig tynn og 5 = overfet). Hvis de får god føring etter kalving bør de ligge nærmere 2 og nærmere 2,5 hvis føringen ikke er riktig så god. Hvis kyrne er tynnere enn faktor 2 er

det sannsynlig at det vil bli vanskelig å få dem til å ta seg igjen i rett tid, så det er ikke så lurt å sulte kyrne bare for å unngå kalvingsproblemer! Generelt mener man at høstkalvene kyr bør være i litt bedre hold, rundt faktor 3 ved kalving, for å veie opp for at vinterføret kan være noe dårligere enn sommerbeitet.

Idet vi har valgt en sikker okse og kua er flott, men ikke fet, kan vi begynne å konsentrere oss om kalvens ve og vel. Miljøet i kalvingsområdet er svært viktig og det må være tørt, rent og trekkfritt. Dette påvirker ikke bar kalvens umiddelbare overlevelse men også dens tilvekst og livskraft på lengre sikt. Men siden så mange kalver dør innen en time etter fødsel, er det viktig å ha gode rutiner for hvordan man får svake kalver i gang. Det viktigste her er å åpne luftveier, få pusten i gang og at hjertet slår slik at blodet sirkulerer. Når det gjelder det siste punktet, sirkulasjonen, er det først og fremst for tidlig-fødte kalver som har svak puls og disse lever sjelden opp uansett. Derfor står vi igjen med at man sjekker at luftveiene er åpne og stimulere åndedrettet som det viktigste. Når man har forsikret seg om disse to tingene, må vi sørge for at kalven ikke får for lite råmelk og at den ikke nedkjøles. Dette er to ting som svakfødte kalver er svært utsatte for.

Umiddelbart etter fødsel bør kalvens munn og nese renses for hinner og slim. Men om det meste av væsken i luftveiene

blir fjernet etter fødselen, er det uungåelig at det blir noe igjen. Derfor er det mange som løfter kalven etter bakbena med samme kalven er født for å lette drenasjen. Hvis dette gjøres, er det viktig at det ikke varer for lenge fordi det er vanskeligere for kalven å få åndedrettet i gang når den henger slik. Det er kanskje verdt å merke seg at kalver som blir født med hodet først kan begynne å puste så snart brystkassa har kommet fri. Dersom kalven skulle bli sittende fast mens den er halvveis ute, vil en kunne redde kalvens liv ved å sørge for åpne luftveier.

Når kalven er født bør den ligge «opp-reist», den bør ikke få ligge på siden. Det kan gjøres ved å støtte opp kalven med et eller annet til den blir sterk nok til å ligge oppreist på egen hånd. Kalver som får ligge på denne måten puster lettere og de vil ha mer oksygen i blodet det første døgnet, noe som bedrer overlevelsesmulighetene.

Generelt kan man si at kalver bør begynne å puste omtrent 30 sekunder etter fødsel. Mange ulike teknikker har blitt prøvd i forsøk på å stimulere pusten. Dessverre finnes lite data som grunnlag for å si hva som virker og ikke. Mange kiler kalven i nesa med et halmstrå for å stimulere gisperefleksjonen. Det samme forsøker andre å oppnå med å helle en bøtte kaldt vann over hodet på kalven. At det siste virker er forøvrig nylig vitenskapelig bevist. Å massere brystet er også vanlig, tanken er å stimulere nerven

som kontrollerer åndedrettet. Til tross for mangelen på bevis, når kalven først ligger der og nekter å puste, er det på sin plass å prøve en eller flere av de nevnte teknikkene.

Munn-mot-munn eller munn-til-nese gjenoppliving er ofte prøvd til tross for at det er lite grunnlag for å si at dette har noen effekt når det gjelder å få igang et regelmessig åndedrett. Grunnen til at dette har tvilsom effekt skyldes kanskje at det er så vanskelig å få til en forbindelse med kalvens nese eller munn uten noen luftlekkasjer, eller at luften forsvinner ned i spiserøret. Imidlertid er det en ikke ubetydelig fare for sykdomssmitte som gjør at dette ikke bør praktiseres på kalver.

Så snart kalver som har vært igjennom en vanskelig fødsel er født, er det viktig at de plasseres varmt og skjermet fordi slike kalver er ekstra utsatt for nedkjøling. Videre er det større risiko for at de får i seg for lite råmelk og derved for overført for lite av morens antistoffer. Det betyr at alle slike kalver bør få minimum 2, aller helst 3 eller 4 liter råmelk via sonde eller flaske så snart de er i stand til å løfte hodet.

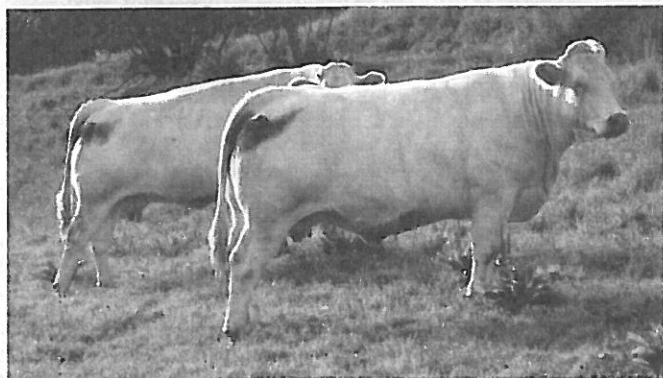
Forhåpentligvis, ved å bruke riktig genetik, passe på kyrnes hold og å ha gode rutiner for stell av kalver, vil kalvingsperioden forløpe smertefritt både for deg selv og dine kalver. Dette bør øke ikke bare lønnsomheten, men også avlsframgangen, idet man får en større gruppe ungdyr å velge blant når påsettet skal plukkes ut. ■

Adam Martin

utdannet seg til veterinær ved University of Liverpool og var ferdig uteksaminert i 2001. Han gikk umiddelbart ut i praksis med store dyr i Wales. Etter fem år i praksis begynte Adam å arbeide ved Norges veterinærhøgskole hvor han underviser og forsker på reproduksjon og helse på drøvtyggere. I tillegg til veterinærtittelen har Adam utdannet seg videre innen storfehelse, produksjon og reproduksjon. Han har blant annet Diplom i Storfe reproduksjon og Mastergrad i Storfehelse og produksjon.

Bakke Charolais

95 % semin har resultert i fem seminokser, og tre av disse har blitt eliteokser.
Kjøttfulle dyr med både hornede og kollede linjer.
Aktiv avlsbesetning i seks år.

Bakke Charolais v/Runar og Nina Bakke • Elverhøy Gård • 3330 Skotselv
Tlf. 32 75 20 21 • Mobil 920 95 934 • Mobil 988 53 370